

PÄÄKIRJOITUS

Tutkinnonuudistusintrospektio

Tässä vaiheessa tutkinnonuudistuksesta voi tuskin sanoa mitään ennen kuulumatonta, onhan asia ollut niin sanotusti vireillä monissa korkeakouluissa jo yli neljä vuotta. Oman näkökantani esittämisellä tuskin olisi silläkään suurempaa mielenkiintoa; tässä sodassa jos missä ei yhtä miestä tarvita. Sitä paitsi, kuten seuraavasta käynee ilmi, suhtautumiseni tutkinnonuudistukseen on kaikkea muuta kuin selväpiirteinen, joten näkökulmasta puhuminen voisi olla turhan vaateliastakin. Sallittakoon minun kuitenkin esittää pari näkökohtaa tutkinnonuudistuksesta ja sitä koskevasta keskustelusta, koska jälkimmäinen on viime aikoina saanut uusia piirteitä, alkavathan totuuden hetket olla käsillä jo monella taholla tutkinnonuudistuksen toteuttamiseen nähden.

Yhteiskuntatieteellisten tutkintojen uudistuksen yhteydessä on korostettu toisaalta ammattisuuntautuneisuutta ja toisaalta tieteellisyyttä. Ensi kerran nämä painotukset kuuleva ei voi kiistää niiltä tiettyä oikeutusta korkeimman hengenviljelyn tavoitteina. Hetken asiaa mietittyään ei kuitenkaan voi välttyä kysymästä, eikö »vanha tutkinto» sitten pyrkinyt kumpaankaan näistä. Varmaankin pyrki. Tieteellisyys on nähdäkseni käsitteellisesti yliopistopetukseen liittyvä ominaisuus, ts. jos opetus ei täytä tieteellisyyden vaatimusta, se ei kuulu yliopistossa annettavaksi. Tietysti voi syntyä kiistaa siitä, mitkä ovat tieteellisyyden kriteerit. En usko, että tutkinnonuudistuskeskustelussa tästä aiheutuu erityistä ongelmaa, eihän toki tarvitse esittää tieteellisyyden yleisiä tai »ikuisia» kriteerejä. Rajanvetoa on suoritettava lähinnä puhtaasti ammatillisiin tavoitteisiin tähtääviin koulutustyyppeihin päin, so. koulutustyyppeihin, joissa perustutkimuksen tuloksilla on pelkästään välineellinen arvo. Ehkäpä ammatillisuus-tieteellisyys erottelun synnyttämät kiistat olisivat olleet vältettävissä, jos alun alkaen olisi otettu huomioon se, ettei polyteknisen tutkintomallin sovellutus voi sujua kovinkaan hyvin aloilla, joissa ei ole opistotasosta koulutustyyppiä »prosessoimassa» korkeakoulu- tai yliopistotason tutkimustuloksia. Missään tapauksessa mekaaninen tutkintorakenteen siirto insinööritieteistä yhteiskuntatieteisiin ei voine sujua kerta heitolla ikuisiksi ajoiksi.

Olisi kuitenkin täysin vastuutonta sivuuttaa ammattisuuntautuneisuus yliopisto- ja korkeakoulututkinnoissa yhteiskuntatieteellisellä alalla. Epäilemättä tutkinnonuudistuksen eräänä pontimena on ollut 1960-luvun loppupuolella koettu selvä akateemisen työttömyyden kasvu. Maisterille ei enää automaattisesti auennutkaan A25 palkkaluokkaista »lähtövirkaa», kuten aiemmin oli oletettu. Juristille predestinoitu A27 virkakkin alkoi olla vaarassa. Akatee-

minen työtön ilmestyi vaalimainoksiin uutena identifioitumiskohteena. Kyse ei siis ollut mitenkään vaatimattomasta »työmarkkinahäiriöstä». Tämän huomioon ottaen viime aikoina esitetyt puheet siitä, ettei ammatillisuuden korostamista voida perustella lähes kymmenen vuoden takaisella työttömyydellä, ovat melkoista vastuuttomuutta osoittavia, käyhän niistä ilmi, että tutkinnonuudistuksen vastustajat ovat ilmeisesti pitäneet takanaan tietoa akateemisen työttömyyden syistä. Jos vielä väitetään kyseisen tiedon olevan tutkimuksiin perustuvaa ja siis korkeimman pyhyysasteen omaavaa, ei voi ainakaan suositella tiedon julkistamis-palkintoa tutkinnonuudistuksen vastustajille.

Kovin hiljaista hevosta on muutenkin ajeltu. En voi välttyä vaikutelmalta, että valtaosa professorikunnasta on sivusta ja vaitiollen katsellut tutkinnonuudistusprosessia valtakunnan provinssiyliopistoissa havahtuen vasta viime hetkillä siihen karuun todellisuuteen, että uutta tutkintoa ollaankin röyhkeästi ovelta ovelle -tyyliin kaupittelemassa maan kaikkiin korkeakouluihin, jopa etelän suurimpaan. Uudistussuunnittelun yhtenä kummallisimmista piirteistä pidän korkeimpien opetusvirkojen haltijoiden laimeaa kiinnostusta asiaan lähes kaikissa koulutusyksiköissä. Suunnittelua on viety eteenpäin lähinnä opiskelijoiden, alemman opettajakunnan ja palkattujen suunnittelijain voimin. Kaiken kaikkiaan eri koulutusyksiköiden suunnitelmat näyttävät varsin punnituilta, kun otetaan huomioon se, ettei korkein tieteellinen asiantuntemus ole juuri päässyt vaikuttamaan suunnitelmien sisältöön.

Tieteellisyyden ja ammatillisuuden painotuksen ongelmat ovat toki vaikeita. Ei missään tapauksessa ole järkevää lähteä puhtaasta asiakasorientoituneisuudesta niin, että vallitseva akateemisen työvoiman kysyntä ratkaisisi koulutuksen sisällölliset painotukset. Ei myöskään ole järkevää kouluttaa henkilöitä työttömyyskortistoon. Uudistussuunnittelun tuoksinassa on väläytelty mahdollisuuksia muuttaa yhteiskunnan ammattikäytäntöjä koulutusrakenteen ja -sisällön avulla pitkällä tähtäimellä. Olisiko nyt siis tieteellis-tekninen kumous edennyt siihen vaiheeseen, jossa tiede (lue: tutkintorakenne) ohjaisi teknologian välityksellä yhteiskunnan rakenteita ja prosesseja. Enpä usko: yliopistot eivät juuri ole toimineet yhteiskunnallisen edistyksen mootteina aikaisempina aikoina. Jos tutkinnonuudistajat olettavat niiden pystyvän olemaan sitä nyt, on kyseessä pelkkä lapsenomaiseen toiveikkuteen rinnastettava arvaus. Käsittääkseni uudistuksen ammatillisten suuntaviivojen tulee olla nykyisistä ja ennustettavissa olevista ammattikäytännöistä johdettavia.

Tutkinnonuudistukseen on uhrattu suuri määrä miestyövuosia. Tämä ei tietenkään voi olla uudistettuun tutkintoon siirtymisen perusteluna, kuten uudistuksen vastustajien taholta on kerkeästi huomautettu. Mutta toisaalta uudistusta ei ole toteutettu pelkkänä pöytälaatikkorunoiluna: varsin suuret opiskelijajoukot ovat jo nyt tavalla tai toisella suorittamassa uudistetun tutkinnon mukaisia opintoja. Heille se tapa, millä uudistusta viedään eteenpäin tai jarrutetaan on aivan toisella tavalla kiintoisa kuin niille, jotka vasta tavai-

levat tutkinnonuudistusaakkosia ja niistä tehtyjä sanahirviöitä puhtaasta akateemisesta mielenkiinnosta, »kun siitä nykyään niin kovasti puhutaan».

Ehkä kummallisinta tutkinnonuudistuskeskustelussa on varsinaisen sisällöllisen tieteellisen argumentaation puuttuminen lähes kokonaan. On puhuttu voittopuolisesti tutkintorakenteesta. Kuitenkin näkisin tärkeänä tutkia yhteiskuntatieteiden sisällöllisiä kehityspiirteitä, koska niillä saattaa olla merkitystä uudistetun tutkinnon rakenteen onnistuneisuuden kannalta. Onhan selvää, että yhteiskuntatieteiden piirissä on tapahtunut paitsi eriytymistä myös yhdentymistä vuosien saatossa. Näin ollen integroivan aineksen korostaminen ei liene vallan perusteetonta. Samoin monitieteisten projektien olemassaolo ja yleistyminen lienevät kiistattomia tosiasioita. Nämä ilmiöt eivät tietenkään riitä »osoittamaan» tutkinnonuudistuksen välttämättömyyttä tai edes tarpeellisuutta. Mutta toisaalta ne ehkä yleisyydessään osoittavat, ettei uudistetun tutkinnon rakenne ole mitenkään erityisen rajoittava opintojen sisältöjä ajatellen. Vähintään yhtä rajoittava on nykyinen tutkintorakenne hermeettisesti suljetuine oppiaineumpioineen. Uudistuksen vahingolliset rajoitteet tulevat pinnallisesta ammattiorientoituneisuudesta ja mielivaltaisista koulutusohjelmien lukumäärärajoitteista. Järkevien tieteenalakombinaatioiden luomiseen uusi rakenne ei asettane esteitä. Itse asiassa rakenne tarjoaisi mahdollisuuden yhteiskuntatieteiden »uuteen synteisiin», mihin ei kuitenkaan käytännössä päästäne muuten kuin omaksumalla ensin rakenne, jota sitten voidaan parannella oleellisesti samalla tavoin kuin nykyisiä tutkintovaatimuksiakin vuosittain muutellaan.

* * *

Vaihtuvuus Politiikka-lehden henkilökunnan piirissä alkaa saada huolestuttavia piirteitä: puolen vuoden erittäin ansiokkaan palveluksen jälkeen VTK Kari Nieminen on päättänyt jättää toimitussihteerin tehtävät. VTK Veikko Tikkanen toimii tästedes Politiikan toimitussihteerinä. Toimituksen osoite on edelleen: Turun yliopisto, Valtio-oppi, Kasarmik. 6/24, 20500 Turku 50.

Turku 11. 7. 1977

Hannu Nurmi